

A magányos sorok és a nominalizációk

A mondatok, illetőleg az azok által követett formák és a valóság mindennapi tapasztalatok szintjén adott struktúrája nem független egymástól. A mondatformák levezethetők egymásból úgy, hogy közben a valóság mind szélesebb összefüggéseinek a tükrözésére válnak alkalmassá. A tükrözött valóság növekedésével párhuzamosan mind általánosabb formák jönnek létre.

Az általánosuló formarendszer egyes fokozatai:

(1) A nagyon egyszerű cselekvéseket jelző igék, mint pl. *ken*, *szúr*, *szorít*, *csavar* stb. az ún. transzformációs csoportok szerint működnek. Pl.:

$$\left[\begin{array}{l} (1) \textit{ ken} + \textit{ zsírt} + \textit{ a kenyérré} \\ (2) \textit{ keni} + \textit{ zsírral} + \textit{ a kenyeret} \end{array} \right]$$

A csoport két sora ugyanazt a tényállást tükrözi: a *ken* a *zsir* és a *kenyér* között egy egységes viszonyt létesít; az (1) és a (2) egy egységes cselekvés két oldala. A két sor azonban nem azonos módon ábrázolja ugyanazt a tényállást: az (1) közvetlenebbül, részletezve, a (2) egy általánosabb módon, a részletektől eltekintve, vagy azokat akcidentálisra redukálva. Továbbá: *keni*—*a kenyeret* jelentése ambivalens:

(a) *keni*—*a kenyeret* = 'ken valamit a kenyérré'

(b) *keni*—*a kenyeret* = 'keni a kenyeret — vmire'

A *keni*—*a kenyeret* tehát csak azért érthető az (a) szerint úgy, ahogyan értem mert a (2) az (1)-et implikálja:

$$2 \supset 1.$$

(2) Vannak mondatok, amelyek nem váltakozhatnak egy másik megfelelő mondattal. Ezek az ún. magányos sorok. A magányos sorok a transzformációs csoport folytatásai. Pl. az alábbi mondatban:

köti + *a tehenet* + *a jászolhoz*

a *köti*—*a tehenet* viszony önmagában nem érthető. Érthetővé válik viszont, ha a transzformációs csoportra vezetjük vissza, illetőleg ha abból vezetjük le:

$$\left[\begin{array}{l} \textit{ köt} + \textit{ kötelet} + \textit{ a téhénre} \\ \textit{ köti} + \textit{ kötéllel} + \textit{ a tehenet} \end{array} \right]$$

$$\downarrow$$

$$\textit{ köti} + \dots + \textit{ a tehenet} + \textit{ a jászolhoz}$$

Így vezethetők le az igekötős változatok is: *ki-köt, fel-köt, le-köt, be-köt* stb. Pl.:

kiköti + a tehenet + a karóhoz.

Vagyis:

$$\begin{array}{c} \left[\begin{array}{l} \text{köt} + \text{vmit}/*\text{vmivel} + \text{vhová} \\ \text{köt} + \text{vmivel} + \text{vmit} \end{array} \right] \\ \downarrow \\ \left[\begin{array}{l} \text{ki-köt} \\ \text{fel-köt} \\ \text{le-köt} \\ \text{be-köt} \\ \vdots \\ \vdots \end{array} \right] + \dots + \text{vmit} \quad (+ \text{vhová}) \end{array}$$

Mi jellemzi mostmár a magányos sorokat?

(a) Olyan bonyolult tényállást ábrázolnak, amelynek tulajdonképpen két komponense van:

$$(1) \text{köt} + \frac{\text{vmit}/*\text{vmivel}}{\text{vmivel}} + \frac{\text{vhová}}{\text{vmit}}$$

és

$$(2) \text{köt} + \dots + \text{vmit} + \text{vhová}$$

Az (1) csak hallgatólágyosan értődik benne a (2)-ben. Vagyis a magányos sorok olyan ábrázolási formák, amelyek az ábrázolt tényállás bizonyos részleteitől eltekintenek. A transzformációs csoporton belül a (2) sor implikálja az (1) sort. A magányos sorok hallgatólágyosan implikálják magukat a transzformációs csoportokat:

$$(\text{ki-})\text{köti} + \dots + \text{a tehenet} (+ \text{vhová}) \supset \left[\begin{array}{l} \text{köt} + \text{vmit}/*\text{vmivel} + \text{vhová} \\ \text{köt} + \text{vmivel} + \text{vmit} \end{array} \right]$$

Ha az ábrázolt tényállás részleteibe akarunk behatolni, a csoport soraihoz kell visszatérnünk.

(b) A magányos sor úgy jön létre, hogy:

a csoport összefüggéseit egy pontra redukáljuk;

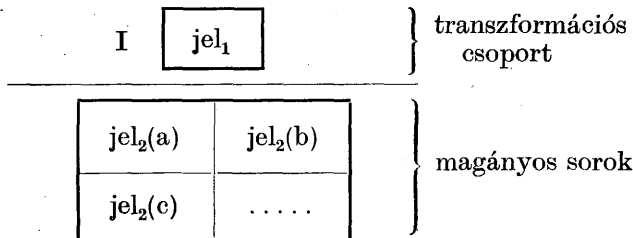
a redukált viszonyt egy átfogóbb tényállás részévé tesszük meg.

Vagyis:

$$\begin{array}{c} \left[\begin{array}{l} \text{köt} + \text{vmit}/*\text{vmivel} + \text{vmire} \\ \text{köt}(i) + \text{vmivel} + (a) \text{vmit} \end{array} \right] \\ \downarrow \\ \{ [\text{köt} + \dots + \text{vmit}] + \text{vhová} \} \end{array}$$

A magányos sor megjelenésével a mondat a valóság még szélesebb (bonyolultabb) összefüggéseit válik képessé ábrázolni — mint amire a transzformációs csoportok szintjén képes. A magányos sorokkal a nyelv pragmatikus teljesítő-képessége megnövekszik.

(c) A transzformációs csoportokról a magányos sorokra áttérve a speciális jelentések egy sora jön létre; az ige (I) jelentésterjedelme óriási mértékben kitér. Az I a transzformációs csoportok szintjén egyszerű és általános (jel₁); a magányos sorok szintjén bonyolult és általános (jel₂). Vagyis:

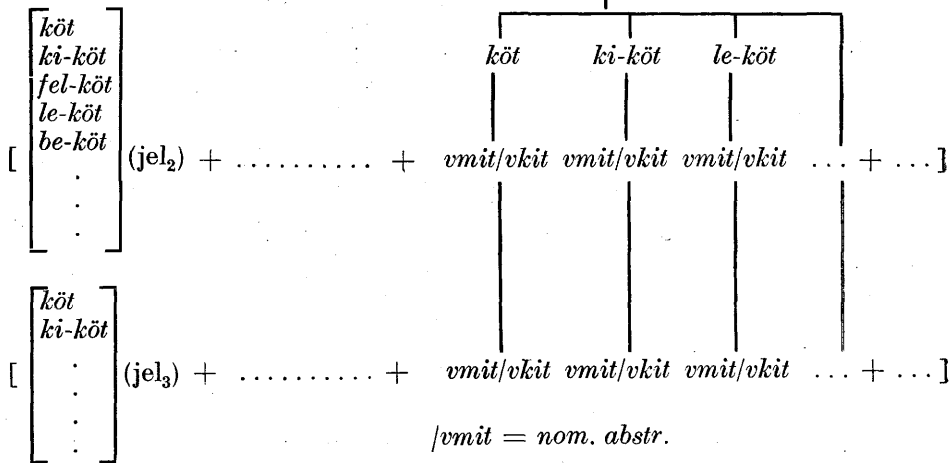

(3) A (2)-ben vizsgált mondatok a transzformációs csoportok tárgyi viszonyainak abszolutizálódásából álltak elő. A (2) sorai mint magányos sorok működnek, de visszavezethetők a transzformációs csoport soraira. A transzformációs csoport viszonyaitól való elszakadás azonban még jobban elmélyülhet. Pl.:

köti + az egyetemi felvételt + az érettségihez

Vagyis a *köt*-nek van olyan jelentése (jel₃), amely semmi körülmények között nem vezethető vissza a transzformációs csoportra.

<i>köt</i> (jel ₁) + <i>vmit/*vmivel</i> +	<i>vhová</i>
<i>köti</i> (jel ₁) + <i>vmivel</i> +	<i>vmit/vkit</i>

Az I (jel₃) mellett az F (-t) pozícióját nominalizált mondatok tölthetik be. Pl.:

kikötötte, hogy fejezze be tanulmányait

Miben van mostmár az I (jel₃)-mal szerkesztett mondatok jelentősége?

(a) A transzformációs csoportokban a (2) sor az (1)-hez képest a közvetlen valóságtól bizonyos elszakadást jelent. A magányos sorokban az I (jel₂)-

vel szerkesztett mondatok még tovább haladnak ezen az úton: a transzformációs csoport sorait zárják magukba hallgatólágosan. Az I (jel₃)-mal szerkesztett mondatok pedig mintegy harmadfokon szakadnak el a közvetlen valóságtól.

(b) Az I (jel₂) megjelenésével a mondat pragmatikus hatóköre kitágult: a valóság szélesebb összefüggéseit válik képessé tükrözni. Az I (jel₃) szintjén jelennek meg a nominalizációk, a generális transzformáció. Vagyis az I (jel₃) szintjén a mondat pragmatikus képessége még tovább fokozódik. A beszélő szinte szabad kezét kap két vagy több mondat egységes mondattá való összekapcsolására. Az I (jel₂) szintjén ez a lehetőség még sokkal korlátozottabb.

(c) A közvetlen valóságtól való elszakadás és a valóság mind szélesebb és szélesebb összefüggéseinek a megragadása feltételezik egymást.

(d) Az I (jel₂) szintjén a mondat terjedelme mintegy mennyiségileg tágul ki. Ugyanis az I (jel₂) szintaktikai viszonyai úgy tekinthetők, mint amelyek hallgatólágosan junkciókat tételeznek fel. Pl.:

köt + (vmivel) + vmit

és

köt + ... + vmit + vhová

---

köt + ... + vmit + vhová

A junkciók pedig TESNIÈRE szerint mennyiségi eljárások. Az I (jel₃) szintjén a mondat terjedelmének kitágulása mintegy minőségi változást mutat. A nyelv szerkezete korlátlanul képes két vagy több mondatból egy átfogó nyelvi egységet létrehozni. Ezzel összévág: TESNIÈRE szerint a transzformációk minőségi változást képeznek.

Az alábbiakban éppen azt szeretnénk bemutatni részletesebben, hogy az I (jel₃) szintjén hogy válik képessé a nyelv a mondat egyes pozícióit teljes mondattal kitölteni.

F (t) = nominalizált mondat (M)

(1) *támaszt*

Az alábbi mondatok alapján

támaszt + rudat + a kazalhoz

(meg)támasztja + rúddal + a kazlat

a *támaszt* eredeti jelentésében (jel₁) a transzformációs csoport sorai szerint alkot mondatokat. Vagyis:

$$\left[\begin{array}{l} t.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(loc.) \\ t.(jel_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right]$$

A *támaszt* eredeti jelentéséből (jel₁) a magányos sorokban speciális jelentések (jel₂) állnak elő. Pl.:

alá-támasztja (jel₂) + oszloppal + a gerendát

ki-támasztja (jel₂) + seprűvel + az ajtót

stb.

A *támaszt* (jel_2)-vel alkotott mondatok a transzformációs csoport $t.$ (jel_1)- $F_2(-t)$ viszonyának a folytatásai:

$$\begin{bmatrix} t.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(loc.) \\ t.(jel_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{bmatrix}$$

$$\left[\begin{array}{c} \text{alá-t.}(jel_2) \\ \text{ki-t.}(jel_2) \\ \vdots \end{array} \right] + F_1(-vel) + F_2(-t)$$

A speciális jelentéseken át a *támaszt* jelentésterjedelme — a *támaszt* (jel_1)-hez képest — kitágul.

Vizsgáljuk mostmár meg az alábbi mondatokat:

alá-támasztja + (egy példával) + a feltevését
alá-támasztja + (egy példával) + a feltevését, hogy M
alá-támasztja + azt, hogy M
alá-támasztja + hogy M

Az *alá-támaszt* jelentése az adott esetben = jel_3 . A tulajdonképpeni „feltevés” pedig egy nominalizált mondatban fejtődik ki. Vagyis:

$$\begin{bmatrix} t.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(loc.) \\ t.(jel_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{bmatrix}$$

$$\downarrow$$

$$[\text{alá-t.}(jel_2) + F_1(-vel) + F_2(-t)]$$

$$\downarrow$$

$$[\text{alá-t.}(jel_3) + (F_1(-vel)) + \begin{bmatrix} (F_2(-t)) \\ \text{azt} \\ \emptyset \end{bmatrix}, \text{ hogy M}]$$

($F_2 = \text{nom. abstr.}$)

A *támaszt* (jel_2)-vel alkotott mondatok, bár magányos sorok, a transzformációs csoport soraira visszavezethetők. A *támaszt* (jel_3)-mal alkotott mondatok már semmiképpen nem vezethetők vissza közvetlenül a transzformációs csoport soraira. A közvetlen valóságtól való elszakadás és a mondat terjedelmének kitágulása párhuzamosan halad.

(2) érint

Az alábbi mondatok alapján:

érinti + *ujját* + az ablakhoz
érinti + *ujjával* + az ablakot

az *érint* eredeti jelentésében (jel_1) a transzformációs csoport keretei között alkot mondatokat. Vagyis:

$$\begin{bmatrix} \acute{e}.(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \acute{e}.(\text{jel}_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{bmatrix}$$

Az igekötős változatokban az *érint* jelentése specializálódik. Pl.:

meg-érinti + az ujjával + az ablakot
hozzá-érinti + a zsebkendőjét + a szeméhez
össze-érint stb.

Az *érint* speciális jelentései magányos sorok szerint szerkesztődnek mondatokba. Mégpedig:

$$\begin{bmatrix} \acute{e}.(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \acute{e}.(\text{jel}_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{bmatrix}$$

↓

$$[\text{meg-}\acute{e}.(\text{jel}_2) + \dots + F_2(-t)]$$

A magányos sorokban az $\acute{e}.(\text{jel}_1) - F_1(-t/*vel) = \text{acc. obj.}$; amiből következik:

$$\begin{bmatrix} \acute{e}.(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \acute{e}.(\text{jel}_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{bmatrix}$$

↓

$$\begin{bmatrix} \text{hozzá-}\acute{e}. \\ \text{össze-}\acute{e}. \\ \vdots \\ \vdots \end{bmatrix} (\text{jel}_2) + F_1((-t/*vel) = \\ = -t(\text{acc. obj.}) + F_2(\text{loc.})]$$

illetőleg:

$$\begin{bmatrix} \acute{e}.(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \acute{e}.(\text{jel}_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{bmatrix}$$

↓

$$\begin{bmatrix} \text{hozzá-}\acute{e}. \\ \text{össze-}\acute{e}. \\ \vdots \\ \vdots \end{bmatrix} (\text{jel}_2) + F_1(-t/*vel) = \\ = -t(\text{acc. obj.}) + F_2(\text{loc.})]$$

Az *érint* (jel_2) mellett a tárgyi viszony általánosulásával érthető az alábbi mondatok jelentése:

érinti + a kérdést
érinti + azt a kérdést, hogy M
érinti + azt, hogy M
érinti + hogy M

Az $\acute{e}. - F(-t)$ a vizsgált mondatokban végképp abszolutizálódik a transzformációs csoport viszonyaitól: az *érint* jelentésszintje ezekben a mondatokban: $\acute{e}.(\text{jel}_3)$. Az $\acute{e}.(\text{jel}_2)$ mellett általánosuló tárgyi viszony következménye vagy lezárulása a nominalizációk fellépésével a tükrözött valóságtartalom kitágulása. Vagyis:

- (c) *fel-oldja* + *a esapot*
a zárat
a féket
 stb.

Az (a), (b), (c) mondatai egy olyan szemléleten alapulnak, amely szerint a *cink*, *cukor*, *zár*, *fék* stb. mintegy „kötött” állapotban van. Az *old-ás* pedig éppen mintegy a *köt-és-étől* szabadítja meg a kérdéses anyagokat, tárgyakat. Az (a), (b), (c) mondatai tehát úgy foghatók fel, mint amelyek a transzformációs csoport $I-F_2(-t)$ viszonyának az abszolutizálódásaként állnak elő. Vagyis:

$$\begin{bmatrix} o.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(loc.) \\ o.(jel_1) + F_1(-tól) + F_2(-t) \end{bmatrix}$$

↓

$$[fel-o.(jel_2) + \dots + F_2(-t)]$$

ki-old

- (a) *ki-oldja* + *a cipőfűzőjét*
a hajszalagját
 stb.
- (b) *ki-oldja* + *a kévét*
a bombát
 stb.
- (c) *ki-oldja* + *az ópiumot* + *a mákfejből* + *alkohollal*
- (d) *ki-oldja* + *a zsírfoltot* + *a ruhából* + *benzinnel*

A *ki-old* a *fel-old* stb.-vel szemben az *old* egy specializált változata. Ugyanakkor a *ki-old* maga a speciális jelentések egy sorából tevődik össze. A *ki-old*-dal szerkesztett valamennyi mondat a magányos sorok szerint működik; szemléletük alapján pedig a transzformációs csoport viszonyaiban gyökereznek. A kérdéses mondatok részben a transzformációs csoport $I-F_1(-t/*vel)$ -jének a folytatásai:

$$\begin{bmatrix} o.(jel_1) + F_1(-\underline{t}/*vel) + F_2(loc.) \\ o.(jel_1) + F_1(-\underline{t}ól) + F_2(-\underline{t}) \end{bmatrix}$$

↓

$$[ki-o.(jel_2) + F_1(-\underline{t}/*vel = -\underline{t}(acc. obj.))]$$

(Lásd: az (a), esetleg (c) példáit.)

illetőleg:

$$\begin{bmatrix} o.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(loc.) \\ o.(jel_1) + F_1(-tól) + F_2(-t) \end{bmatrix}$$

$$[ki-o.(jel_2) + \underbrace{F(-t/*vel = -t(acc. obj.))}]$$

Bár az (a)-val kapcsolatban is felmerülhet egy másfajta lexikai kombináció lehetősége:

ki-törli a vizet a pohárból
ki-törli (a víztől) a poharat
 stb.

feltehető legalábbis egy hipotetikus transzformációs csoport:

$$\left[\begin{array}{l} t.(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ t.(\text{jel}_1) + F_1(-t\text{ől}) + F_2(-t) \end{array} \right].$$

Az igekötős változatokkal a *töröl* speciális jelentéseinek egy sora áll elő:

ki-törli + a nevet + a névsorból
fel-törli + egy ronggyal + a konyhát
le-törli + az írást + a tábláról
oda-törli + a lábát + a szőnyeghez
 stb.

Vagyis:

$$\left[\begin{array}{l} \text{ki-t.} \\ \text{fel-t} \\ \text{le-t.} \\ \text{oda-t.} \end{array} \right] (\text{jel}_2) + \underbrace{\left[\begin{array}{l} t.(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ t.(\text{jel}_1) + F_1(-t\text{ől}/-vel) + F_2(-t) \end{array} \right]}_{\downarrow F_1(-t)} + F_2(\text{loc.})]$$

Vizsgáljuk meg az alábbi mondatot:

„Csak *ami történt*, most ne hozd elő,
kitörlik azt jövőendő napjaink”

A *kitöröl* parafázisa:

emlékét megszünteti
elfelejtet.

A *kitörli* kérdéses jelentésében eredetileg az *emlékezetéből*-l-lel kapcsolódott össze.
 Vagyis:

$$\left[\begin{array}{l} t.(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ t.(\text{jel}_1) + F_1(-t\text{ől}) + F_2(-t) \end{array} \right]$$

$$\downarrow$$

$$[\text{ki-t.}(\text{jel}_2) + F_1(-t/*vel) = -t (\text{acc. obj}) + F_2(\text{loc. sep.})]$$

$$\downarrow$$

$$[\text{ki-t.}(\text{jel}_3) + \text{azt, ami M} + (\text{emlékezetéből})]$$

(5) *fűz*

A *fűz* az alábbi mondatok alapján

fűz(i) + (a) virágokat + (a) koszorúba
fűz(i) + (a) virágokból + (a) koszorút

eredetileg a transzformációs csoport keretei között alkot mondatokat. Vagyis:

$$\left[\begin{array}{l} \text{f.}(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{f.}(jel_1) + F_1(-t\delta l) + F_2(-t) \end{array} \right]$$

Az igekötős változatokban a *fűz* egy sor speciális jelentése áll elő:

$$\left[\begin{array}{l} \text{f.}(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{f.}(jel_1) + F_1(-t\delta l) + F_2(-t) \end{array} \right]$$

↓

$$\left[\begin{array}{l} \text{át-f.} \\ \text{be-f.} \\ \text{egybe-f.} \\ \text{hozzá-f.} \\ \vdots \\ \vdots \end{array} \right] (jel_2) + F_1(-t/*vel) = \\ = -t(\text{acc. obj.}) + F_2(\text{loc.})]$$

Az egyes speciális jelentésekből pedig elvont jelentések állnak elő, pl.:

hozzáfűzte, hogy folytatni kívánja a dolgot.

Vagyis:

$$\left[\begin{array}{l} \text{f.}(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{f.}(jel_1) + F_1(-t\delta l) + F_2(-t) \end{array} \right]$$

↓

$$[\text{hozzá-f.}(jel_2) + F_1(-t/*vel) = \\ = -t(\text{acc. obj.}) + F_2(\text{loc.})]$$

↓

$$[\text{hozzá-f.}(jel_3) + (F_1(-t) = \text{hogy M})]$$

(6) *fejt*

Az alábbi mondatok alapján:

fejti + a hüvelyt + a borsórol
fejti + a hüvelyből + a borsót

a *fejt* eredetileg a transzformációs csoportok szerint alkot mondatokat:

$$\left[\begin{array}{l} \text{f.}(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{f.}(jel_1) + F_1(-b\delta l) + F_2(-t) \end{array} \right]$$

A magányos sorokban a *fejt* egy sor speciális jelentése áll elő:

ki-fejti + a narancsot + a héjából
ki-fejti + a fércet + a ruhából

le-fejti + a bőrt + az állatról
fel-fejti + a varrást
el-fejtett + egy régi kendőt
széjjel-fejti + a horgolást
 stb.

Vagyis:

$$\left[\begin{array}{l} \text{f. } (\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{f. } (\text{jel}_1) + \underbrace{F_1(-b\ddot{o}l)} + F_2(-t) \end{array} \right]$$

$$\left[\begin{array}{l} \text{ki-f.} \\ \text{el-f.} \\ \text{fel-f.} \\ \text{le-f.} \\ \text{szét-f.} \end{array} \right] (\text{jel}_2) + \begin{array}{l} \downarrow \\ F_1(-t/*vel) = \\ = -t; \text{ ill. } -t \end{array} + F_2(\text{loc sep.})$$

A speciális f.(jel₂)-kből pedig elvont jelentések bontakoznak ki:

ki-fejti, hogy ...
meg-fejti, hogy ...
fel-fejti az összeesküvést
 stb.

Vagyis:

$$\left[\begin{array}{l} \text{f. } (\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{f. } (\text{jel}_1) + F_1(-t\ddot{o}l) + F_2(-t) \end{array} \right]$$

$$\left[\begin{array}{l} \text{ki-f.} \\ \text{el-f.} \\ \text{fel-f.} \\ \text{szét-f.} \\ \text{le-f.} \\ \text{meg-f.} \\ \vdots \\ \vdots \end{array} \right] (\text{jel}_2) + \begin{array}{l} \text{ki-f.} \quad \text{meg-f.} \quad \text{fel-f.} \\ F(a) (-t) \quad F(b) (-t) \quad F(c) (-t) \quad \dots \\ \vdots \quad \vdots \quad \vdots \end{array} + F(\text{loc})$$

$$\left[\begin{array}{l} \text{ki-f.} \\ \text{meg-f.} \\ \text{fel-f.} \\ \vdots \\ \vdots \end{array} \right] (\text{jel}_3) + \begin{array}{l} F(-t) (= F(-t) (= F(-t) \\ = \text{hogy M} = \text{hogy M}) \\ (\text{F} = \text{nom .abstr.}) \end{array}$$

F(vel) = nominalizált mondat (M)(1) *támaszt*

A fentiekben láttuk, hogy a *támasz*tnak egy gazdag jelentésstruktúrája állapítható meg. A $t.(jel_3)$ mellett az $F(-t \text{ (acc. obj.)})$ -t mondatok tölthetik ki — nominalizált formában. Pl.:

alátámasztotta az elképzelését, hogy ...
alátámasztotta, hogy

illetőleg:

alátámasztotta egy példával az elképzelését (,hogy ...)

Vizsgáljuk már most meg az alábbi mondatot:

alátámasztotta szavait azzal, hogy ...

Ebben az esetben az $F(-vel)$ -t egy nominalizált mondat tölti ki. Vagyis:

$$\begin{array}{l} \left[\begin{array}{l} t.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(loc.) \\ t.(jel_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right] \\ \downarrow \\ [alá-t.(jel_2) + F_1(-vel) + F_2(-t)] \\ \downarrow \\ [alá-t.(jel_3) + azzal, hogy M + F_2(-t)] \end{array}$$

(2) *fon*

A *fon* — amint az alábbi mondatok mutatják — eredetileg a transzformációs csoport szerint működik:

fon (jel₁) + virágokat + koszorúba
fon (jel₁) + virágokból + koszorút

A magányos sorokban a *fon* egy sor speciális változata áll elő:

be-f.	}	(jel ₂)
át-f.		
le-f.		
körül-f.		
rá-f.		
keresztül-f.		

Pl.:

be-fonja + a széket + náddal
be-fonja + vesszővel + az üveget.

Vizsgáljuk már most meg az alábbi mondatokat:

*befonja az ígéretével, hogy nem fogja elfelejteni
befonja + a barátját + azzal, hogy ...*

A kérdéses mondatokban az $f.(jel_3)$ mellett az $F(-vel)$ -t nominalizált mondatok helyettesíthetik. Vagyis:

$$\begin{array}{l} \left[\begin{array}{l} f.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(loc.) \\ f.(jel_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right] \\ \downarrow \\ [be-f.(jel_2) + F_1(-vel) + F_2(-t)] \\ \downarrow \\ [be-f.(jel_3) + (F_1(-vel)), hogy M + F_2(-t)] \\ \text{ill. azzal, hogy } M \end{array}$$

F(-re) = nominalizált mondat (M)

(1) A *szorít* — az alábbi példa szerint

*szorít + prést + a törekre
szorítja + préssel + a töreket*

eredetileg a transzformációs csoportot követi:

$$\left[\begin{array}{l} sz.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(loc.) \\ sz.(jel_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right]$$

A magányos sorokban a *szorít* speciális jelentései állnak elő. Pl.

rá-szorítja + a prést + a törekre.

Mivel a $rá-sz.(jel_2) - F_1(-t/*vel) = \text{acc. obj.}$, a kérdéses mondat formájának a helye a rendszerben:

$$\begin{array}{l} \left[\begin{array}{l} sz.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(loc.) \\ sz.(jel_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right] \\ \downarrow \\ [rá-sz.(jel_2) + F_1(-t/*vel) = \\ = -t(\text{acc. obj.}) + F_2(loc.)]. \end{array}$$

Vizsgáljuk már most meg az alábbi mondatot:

rászorítja + a fiát + hogy fejezze be tanulmányait.

A kérdéses mondatban a $rá-sz.(jel_3) - F_2(-t)$ mellett az $F_2(loc.)$ funkcióját egy nominalizált mondat tölti be. Vagyis:

$$\begin{array}{c}
 \left[\begin{array}{l} \text{sz.}(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{sz.}(\text{jel}_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right] \\
 \downarrow \\
 [\text{rá-sz.}(\text{jel}_2) + F_1(-t/*vel) = \\
 = -t(\text{acc. obj.}) + F_2(\text{loc.})] \\
 \downarrow \\
 (2) \text{ köt} \quad [\text{rá-sz.}(\text{jel}_3) + F_1(-t) + (\text{hogy M})].
 \end{array}$$

A *köt* eredetileg a transzformációs csoport keretei között működik:

$$\left[\begin{array}{l} \text{k.}(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{k.}(\text{jel}_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right]$$

A magányos sorokban a speciális jelentések egy tömege áll elő:

$$\begin{array}{c}
 \left. \begin{array}{l} \text{ki-k.} \\ \text{fel-k.} \\ \text{le-k.} \\ \text{meg-k.} \\ \vdots \\ \vdots \end{array} \right\} (\text{jel}_2) \\
 \\
 \left[\begin{array}{l} \text{k.}(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{k.}(\text{jel}_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right] \\
 \downarrow \\
 \left[\begin{array}{l} \text{ki-k.} \\ \text{fel-k.} \\ \vdots \end{array} \right] (\text{jel}_2) + F_1(-t) + (F_2(\text{loc.}))
 \end{array}$$

A *köt* (jel_3) mellett pedig az $F_2(-t)$ pozícióját egy nominalizált mondat töltheti ki. Pl.:

ki-kötötte, hogy fejezze be tanulmányait

stb.

Vagyis:

$$\begin{array}{c}
 \left[\begin{array}{l} \text{k.}(\text{jel}_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ \text{k.}(\text{jel}_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right] \\
 \downarrow \\
 \left[\begin{array}{l} \text{ki-k.} \\ \text{el-k.} \\ \text{fel-k.} \\ \vdots \\ \vdots \end{array} \right] (\text{jel}_2) + F_1(-t) + F_2(\text{loc.}) \\
 \downarrow \\
 [\text{ki-k.} (\text{jel}_3) + F_1(-t) = \text{hogy M}]
 \end{array}$$

Vizsgáljuk már most meg az alábbi mondatot:

ahhoz köti a felvételt, hogy végezze el a gimnáziumot

Az adott esetben a $k.(jel_3) - F_1(-t)$ mellett az $F_2(\text{loc.})$ funkcióját egy nominalizált mondat tölti be:

$$\begin{array}{c} \left[\begin{array}{l} k.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ k.(jel_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right] \\ \downarrow \\ \left[\begin{array}{l} ki-k. \\ fel-k. \\ le-k. \\ \vdots \end{array} \right] (jel_2) + F_1(-t) + F_2(\text{loc.}) \\ \downarrow \\ [k. (jel_3) + F_1(-t) + (\text{ahhoz, hogy } M)] \\ (F_1 = \text{nom. abstr.}) \end{array}$$

(3) támaszt

A *támaszt* (jel_3) mellett — amint fentebb láttuk — az $F_2(-t)$, illetőleg a $t.(jel_3) - F_2(-t)$ mellett az $F_1(-vel)$ funkcióját nominalizált mondatok tölthetik be. Vizsgáljuk meg már most az alábbi mondatokat:

*igényt támaszt arra, hogy elvégezze az egyetemet.
feltevését arra támasztotta, hogy...*

A kérdéses mondatban a $t.(jel_3) - F_1(-t)$ mellett az (*arra, hogy* M) az $F_2(\text{loc.})$ funkcióját tölti be. Vagyis:

$$\begin{array}{c} \left[\begin{array}{l} t.(jel_1) + F_1(-t/*vel) + F_2(\text{loc.}) \\ t.(jel_1) + F_1(-vel) + F_2(-t) \end{array} \right] \\ \downarrow \\ \left[\begin{array}{l} ki-t. \\ alá-t. \\ \vdots \end{array} \right] (jel_2) + F_1(-vel) + F_2(-t) \\ \downarrow \\ [t. (jel_3) + F_1(-t/*vel) = \\ = -t(\text{acc. obj.}) + (\text{arra, hogy } M)]. \end{array}$$

F(-tól) = nominalizált mondat (M)

Az *old* (jel_1) — láttuk — a transzformációs csoport szerint működik; a (jel_2) mellett a speciális jelentések sora áll elő; az *old* (jel_3) mellett pedig az F (-t)-t nominalizált mondat töltheti ki.

Vizsgáljuk meg most már az alábbi mondatokat:

feloldja + a barátját + ígérete alól, hogy...
feloldja + a barátját + az alól, hogy...

